JOURNAL OF ARTS AND HUMANITIES
ISSN(Online): 2984-6676
Volume-9, Issue-04, Published |17-11-2026|

Mustaqillik — milliy taraqqiyot va Yangi O‘zbekiston bunyodkorligining mustahkam poydevori

To‘xtayeva Shaxzoda Omon qizi

Termiz davlat universiteti talabasi

ANNOTATSIYA: Maqolada O‘zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligining 35 yillik yo‘li milliy davlatchilik, suverenitet hamda iqtisodiy, ijtimoiy va ma’naviy taraqqiyot nuqtai nazaridan tahlil qilinadi. Tadqiqotda 2023-yilgi Konstitutsiya yangi tahriri, taraqqiyot strategiyalari, shuningdek, 2026-yilda o‘tkazilgan aholi ro‘yxati va yalpi ichki mahsulotning qayta hisoblangan natijalari o‘rganilgan. Ko‘rsatilishicha, kambag‘allik darajasi 2021–2025-yillarda 17,0 foizdan 5,8 foizgacha qisqargan, tashqi savdo va xorijiy investitsiyalar hajmi sezilarli oshgan, biroq statistik noaniqlik, hududiy tafovut, norasmiy bandlik va demografik bosim saqlanib qolmoqda. Muallif mustaqillikni siyosiy-huquqiy, iqtisodiy, intellektual-raqamli va ma’naviy suverenitetning uyg‘un tizimi sifatida talqin qiladi hamda muammolarni bartaraf etishga qaratilgan amaliy takliflarni asoslaydi.

KALIT SO‘ZLAR: mustaqillik; milliy davlatchilik; suverenitet; Yangi O‘zbekiston; «inson — jamiyat — davlat»; taraqqiyot strategiyasi; inson kapitali; kambag‘allikni qisqartirish; yoshlar; milliy yuksalish.

2026-yilda O‘zbekiston davlat mustaqilligining 35 yilligi nishonlandi. Davlat rahbari mustaqillikning buyuk ahamiyati, avvalo, inson qadri va erkin hayotida namoyon bo‘lishini ta’kidladi [1]. Global noaniqlik va logistika uzilishlari kuchaygan sharoitda mustaqillik mazmuni ham kengaymoqda: u siyosiy erkinlik bilan birga iqtisodiy barqarorlik, intellektual salohiyat va ma’naviy o‘zlikni qamrab oladi. Mavzuning dolzarbligi shundadir. Tadqiqotning maqsadi — mustaqillik yillarida shakllangan milliy taraqqiyot modelini va Yangi O‘zbekiston bunyodkorligi natijalarini ilmiy tahlil qilish hamda takliflar ishlab chiqishdir. Vazifalar: mustaqillikning tarixiy-huquqiy ahamiyatini yoritish; so‘nggi islohotlar natijalarini ochiq statistik ma’lumotlar asosida baholash; yoshlarning o‘rnini belgilash; istiqbol yo‘nalishlarini asoslash. Tadqiqotda hujjatlar tahlili, qiyosiy-statistik va tizimli yondashuv usullaridan foydalanildi.

Asosiy qism

Tarixiy-huquqiy ahamiyat va milliy davlatchilik

1991-yilda xalq irodasi bilan qo‘lga kiritilgan mustaqillik uch ming yildan ortiq davlatchilik an’analari va qadimiy sivilizatsiya merosiga tayanadi [1]. Uning dastlabki natijasi milliy suverenitetning tiklanishi, ona tili, din va milliy qadriyatlarning e’zozlanishi bo‘ldi [1]. Keyingi bosqichda suverenitet huquqiy kafolatlar bilan mustahkamlandi: 2023-yil 30-aprelda referendumda

qatnashganlarning 90,21 foizi yangi tahrirdagi Konstitutsiyani yoqlab ovoz berdi [2; 4], u 1-maydan kuchga kirdi, moddalar soni 128 tadan 155 taga, normalar soni 275 tadan 434 taga ko‘paydi [3]. «Inson — jamiyat — davlat» tamoyili davlat faoliyatining mazmunini xalqqa xizmat qilishda belgilab berdi.

Iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyot

Strategik rejalashtirish izchil davom etdi: 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmon bilan Yangi O‘zbekistonning 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan taraqqiyot strategiyasi [5], 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmon bilan «O‘zbekiston — 2030» strategiyasi [6] tasdiqlandi, 2026-yil 16-fevralda esa uning 2026–2030-yillarga mo‘ljallangan yangi tahriri qabul qilindi [7]. Natijalar ko‘rsatkichlarda ko‘rinmoqda. Milliy statistika qo‘mitasi 2017–2025-yillar milliy hisoblarini qayta ko‘rib chiqib, 2025-yilda real YaIM o‘sishini 7,8 foiz, nominal hajmini 2 126,8 trln so‘m (169 mlrd dollar), aholi jon boshiga YaIMni 4 373 dollar deb e’lon qildi; qo‘mita bu o‘zgarishni yangi o‘sish emas, hisob-kitob aniqlashtirilgani natijasi deb izohladi [8]. 2025-yilda tashqi savdo aylanmasi 81,2 mlrd dollarga (+20,7 foiz), o‘zlashtirilgan xorijiy investitsiya va xalqaro moliya institutlari mablag‘lari 43,1 mlrd dollarga yetdi [9]; Prezident ma’lumotiga ko‘ra, ilgari yiliga 2–3 mlrd dollar bo‘lgan xorijiy sarmoya hozir 40–50 mlrd dollarni tashkil etadi [1]. Jahon banki baholashicha, kambag‘allik 2021-yildagi 17,0 foizdan 2025-yilda 5,8 foizgacha qisqardi va 3,7 million kishi kambag‘allikdan chiqdi [10].

Inson kapitali, ma’naviyat va yoshlarning o‘rni

Mustaqil O‘zbekiston tarixida ilk bor o‘tkazilgan aholi ro‘yxatiga ko‘ra, 2026-yil 15-yanvar holatiga doimiy aholi 39 047 321 nafarni (1989-yilda — qariyb 19,9 mln) tashkil etdi, o‘rtacha yosh 29,6 ga teng, aholining 32 foizi mehnatga layoqatli yoshdan kichik [11]. Demak, taraqqiyotning asosiy resursi yoshlardir. Talabalar soni 1,6 million nafarga yetgan, biznes vakillarining 35 foizini yosh tadbirkorlar tashkil etadi [1]. Ma’naviy yuksalish Islom sivilizatsiyasi markazi, Imom Buxoriy va Burhoniddin Marg‘inoniy majmualari kabi ilmiy-ma’rifiy dargohlarda, shuningdek, o‘zbek tilini raqamli dunyoda ilm va texnologiya tiliga aylantirish g‘oyasida ifodalanmoqda [1].

Kelajakdagi rivojlanish istiqbollari

Prezident yangi o‘n yillikni «milliy yuksalish davri» deb atadi va inson qadrini yuksaltiruvchi yettita milliy dasturni belgiladi. Ularga ko‘ra, 2030-yilgacha YaIM hajmi 300 mlrd dollarga yetkaziladi, kelgusi o‘n yilda 450 mlrd dollar xorijiy investitsiya jalb qilinadi, sanoatda 2 million yuqori daromadli ish o‘rni yaratiladi, jon boshiga YaIM 10 ming dollardan oshadi; texnikumlarda 1 million yoshni yuqori daromadli kasblarga o‘qitish qamrovi ta’minlanadi, kamida 10 ta universitet jahon TOP-1000 qatoriga kiritiladi, tuman byudjeti va infratuzilma loyihalari esa mahalla buyurtmasi asosida shakllantiriladi [1].

Tahlil va muhokama

Erishilgan natijalar bilan birga hal etilishi lozim bo‘lgan muammolar ham mavjud. Birinchidan, statistik asos hali takomillashmoqda: qayta hisoblash nominal YaIMni 15 foizga oshirdi, 2025-yil uchun o‘rtacha aholi soni 37,9 mln dan 38,7 mln ga o‘zgardi; ro‘yxat natijasida doimiy aholi avvalgi hisob-kitobdan 810,6 ming nafar (2,1 foiz) ko‘p ekani aniqlandi [11]; kuzatilmaydigan iqtisodiyot 23 foiz (246 trln so‘m) deb baholangan, 15,2 mln band aholining 6,5 mln nafari (42 foiz) daromadi rasmiy hisobga to‘liq kirmaydi [8]. Bu jon boshiga ko‘rsatkichlar, soliq va ijtimoiy siyosatni rejalashtirishda xatolik xavfini oshiradi. Ikkinchidan, hududiy tafovut saqlanmoqda: oliy ma’lumotlilar ulushi Toshkent shahrida 24,9 foiz, Andijon viloyatida esa 9,4 foizdir [11]. Uchinchidan, demografik bosim kuchli: so‘nggi besh yilda yangi ish o‘rinlari yiliga o‘rtacha 1,1 foizga, aholi esa qariyb 2 foizga ko‘paygan [12]. Demak, makroiqtisodiy o‘sish o‘z-o‘zidan sifatli bandlikni kafolatlamaydi; uning poydevori — inson kapitali, rasmiy ish o‘rinlari va hududlarning teng imkoniyatlaridir.

Xulosa va takliflar

Tahlil mustaqillikning 35 yilida suverenitet siyosiy-huquqiy kafolatdan iqtisodiy va intellektual suverenitetga tomon kengayganini ko‘rsatdi; uning mustahkamligi endi inson kapitali, shaffof statistika va hududlar tengligiga bog‘liq. Mualliflik takliflari:

1) mustaqillik barqarorligini siyosiy-huquqiy, iqtisodiy, intellektual-raqamli va ma’naviy suverenitet indikatorlari asosida yillik monitoring qilish;

2) aholi, qishloq xo‘jaligi va biznes ro‘yxatlari asosida yangilangan statistik qatorlarni tuman kesimida ochiq e’lon qilish;

3) ish haqini rasmiylashtirishni soliq va ijtimoiy sug‘urta imtiyozlari bilan rag‘batlantirib, norasmiy bandlikni qisqartirish;

4) hududiy tafovutni kamaytirish uchun viloyatlarda oliy ta’lim, texnoparklar va kasbiy ta’limni yagona klaster sifatida rivojlantirish;

5) yoshlar uchun ta’lim mazmunini mehnat bozori ehtiyojlari bilan bog‘lash va «mahalla buyurtmasi» tizimida yoshlar ishtirokini kengaytirish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyevning davlat mustaqilligining 35 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi nutqi, 28.08.2026. — president.uz/oz/lists/view/9544

2. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (yangi tahrir). 2023-yil 30-aprel referendumida qabul qilingan.

3. Yangi Konstitutsiya: 10 ta asosiy o‘zgarish // Kun.uz, 02.05.2023. — kun.uz/news/2023/05/02/yangi-konstitutsiya-10-ta-asosiy-ozgarish

4. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi to‘g‘risida // Hukumat portali. — gov.uz/oz/turakurgan/pages/o-zbekiston-respublikasi-konstitutsiyasi-to-g-risida

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 28.01.2022 yildagi PF-60-son Farmoni. — lex.uz/docs/-5841063

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.09.2023 yildagi PF-158-son Farmoni («O‘zbekiston — 2030» strategiyasi). — lex.uz/docs/6600404

7. Jo‘raev M. O‘zbekistonning strategik evolyutsiyasi: harakatlardan Milliy yuksalishga // UzA, 21.10.2026. — uza.uz/oz/posts/925872

8. O‘zbekistonning 2025-yilgi YaIM ko‘rsatkichi qayta hisoblandi // Gazeta.uz, 14.11.2026 (Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlari). — gazeta.uz/oz/2026/11/14/recalculation-gdp-uzbekistan

9. Global iqtisodiyot sari: O‘zbekiston qanday natijalarga erishmoqda? // UzA (Milliy statistika qo‘mitasi, Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi ma’lumotlari). — uza.uz/oz/posts/920233

10. Jahon banki: O‘zbekiston kambag‘allikni qisqartirish sur’atlari bo‘yicha yetakchilar qatorida // Kambag‘allikni qisqartirish va bandlik vazirligi. — gov.uz/oz/bv/news/view/222944

11. Aholini ro‘yxatga olish nimalarni ko‘rsatdi? // Gazeta.uz, 13.11.2026 (Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlari). — gazeta.uz/oz/2026/11/13/population-census-uzbekistan

12. O‘zbekiston: yoshlar uchun mehnat bozoridagi faol chora-tadbirlar. Ish qog‘ozi. Yevropa ta’lim fondi (ETF), 2026. — etf.europa.eu